

Spinnen in huis:

boeiend en nuttig

- Spinnen zijn gespecialiseerde predatoren die allerlei prooidieren verschalken.
- Hun manier van leven – bijvoorbeeld de jachttechniek, paring en verzorging van de jongen – is bij veel mensen onbekend, maar vaak zeer boeiend. In Nederland zijn er circa 650 spinnensoorten. Spinnen zijn vrijwel overal te vinden... ook in huis. In dit artikel worden enkele soorten voorgesteld die algemeen in huizen voorkomen.

Getijgerde lijmspuiterspinner (*Scytodes thoracica*), foto: Dick Belgers

Iedereen ontmoet wel eens een spin in huis. Veel mensen zijn daar niet al te blij mee. Sommigen zijn er zelfs wat bang voor; hier geldt ongetwijfeld 'onbekend maakt onbemind'. Want wie zich wat verdiept in deze achtpotige medebewoners, merkt al gauw dat er niets te vrezen valt. Integendeel: spinnen zijn mooie dieren met een zeer boeiende levenswijze, dieren die juist erg nuttig zijn omdat ze plaagdiersoorten wegvangen.

Getijgerde lijmspuiterspinner - *Scytodes thoracica*

Er zullen maar weinig mensen zijn die weleens van een getijgerde lijmspuiterspinner gehoord hebben. Toch bevindt deze soort zich in de directe nabijheid van velen. Het is een spinnetje van circa drie tot zes millimeter, dat vrijwel alleen in gebouwen voorkomt. Deze spin maakt geen web om prooien te vangen, maar gaat lopend op zoek naar kleine diertjes, onder andere vliegen en muggen. Is er eenmaal een prooi in zicht, dan besluit de lijmspuiterspinner deze en spuugt er in een zigzag een

kleverige en giftige spinselsubstantie overheen. Dit komt uit een opening bij het uiteinde van de gifklaus. Hierdoor kunnen prooien op een afstand van wel twee centimeter uitgeschakeld worden. De jager kan het diertje nu openbijten en leegzuigen. Onder de Nederlandse spinnen is het uniek dat er spindeldraadklieren in het kopborststuk aanwezig zijn en dat deze ook nog gecombineerd zijn met de gifklieren. De spectaculaire sluipe- en spuit techniek wordt vooral 's nachts uitgevoerd. Niet zelden is het trage spinnetje ook 's ochtends nog wel aan te treffen als hij over de grond of het plafond terugloopt naar een schuilplaats. Slechts heel af en toe wandelt een getijgerde lijmspuiterspinner naar buiten. Dit gebeurt alleen in de zomer, want anders is het te koud voor deze van oorsprong zuidelijke soort. Ook voor de eieren maakt deze soort overigens geen spinselwebje, zoals veel andere spinnen wel doen. Het vrouwtje draagt de eieren met zich mee, zoals op de foto te zien is.

Grote trilspinn - *Pholcus phalangioides*

De grote trilspinn is goed te herkennen. Het is eigenlijk de enige spin die in huis webben aanlegt die zich niet in holtes bevinden maar in de lucht hangen. Het lichaam is vrij grijsig en bruinig met weinig tekening en de donkere 'knieën' steken duidelijk af. Het kopborststuk is klein en het achterlijf lang-gerekt. Voor de determinatie kun je ook nog een trucje toepassen. Als je met je vinger het web of de spin aanraakt, gaat de spin hevig en lang trillen – dit is haar manier om vijanden af te schrikken en ze dankt er haar naam aan. Er is geen huis of ander gebouw te vinden waar de grote

trilspinn ontbreekt. In de vele hoeken bij het plafond, onder de trap of in de berging maakt deze soort haar web. Hierin hangt ze ondersteboven en let nauwkeurig op de diertjes die voorbijkomen. Met haar voorste poten wikkelt ze snel spinseldraden om prooien heen, totdat deze amper meer kunnen bewegen en de dodelijke beet toegebracht kan worden.

De grote trilspinn heeft stevige kaken en sterk gif (dat goed werkt bij prooidieren, maar niet bij mensen omdat de kaken niet door de huid kunnen komen); ze kan grotere spinnen en zelfs stevige dieren als pissebedden de baas.

Grote trilspinn (*Pholcus phalangioides*), foto: Roy Kleukers

Murkaardespinn (*Amaurobius similis*), foto: Jinze Noordijk

Murkaardespinn - *Amaurobius similis*

De murkaardespinn is in en rondom de meeste huizen te vinden. Het lichaam van de mannetjes is circa zeven millimeter lang en dat van de vrouwtjes iets langer, ongeveer één centimeter. Ook de poten zijn elk zo'n één centimeter lang. Deze bruine soort lijkt oppervlakkig wel wat op een huisspinn (zie de volgende soort die aan bod komt), maar de murkaardespinn is duidelijk kleiner. Aan de hand van de tekening op het achterlijf – dat bestaat uit een bruine middenvlek, waaromheen zwarte stippen en vervolgens lichtbruine strepen die naar het achterste deel van het lijf doorlopen – is deze soort ook goed te herkennen. Rondom het huis komt ook nog de huiskaardespinn (*A. fenestralis*) voor, die erg op de murkaardespinn lijkt.

Murkaardespinnen maken met hun spinsel een comfortabel 'nest' in gaatjes in de muur of in andere kleine holtes. Vanuit hun nest wachten ze op kleine insecten en andere dieren om op te peuzelen. De prooien verraden zich door de webdraden aan te raken; de spin vangt de trillingen op. Het web bestaat niet uit losse draden, maar uit een wirwar van vele kleine draden. Hierdoor krijgt de spin ook zijn naam, omdat 'kaarden' het ontwarren van schapenwol na het scheren betekent. Kaardespinnen zijn heel speciale moeders. Als de eieren gelegd zijn, blijft de moeder erbij en als ze zijn uitgekomen, legt zij extra eieren die als voedsel voor de kleine spinnetjes dienen. Hierna sterft de moeder en eten de jongen haar op, waarna ze het nest verlaten op zoek naar een eigen plekje om een nest te maken.

Gewone huisspin - *Tegenaria atrica*

Het kan even schrikken zijn als je in je huis deze spin opeens tegen het lijf loopt. Er zijn verschillende huisspinnensoorten en het zijn de grootste spinnen van ons land. Met name de mannetjes, die inclusief hun zeer lange poten wel de tien centimeter kunnen halen! De spinnen zijn bruin van kleur met vaak donkerder bruine vlekken. De poten lijken erg behaard, maar dat komt door de grootte van de spin: hierdoor lijken er veel en lange haren te zijn. Ook kleinere spinnen zijn echter vaak zo behaard. We zullen aan deze dieren moeten wennen, want huisspinnen zijn zeer algemeen in elk gebouw. Gewoonlijk maken ze een vlak web in een stil hoekje en is niemand zich bewust van deze medebewoner. Geregeld gaan de spinnen echter aan de wandel om prooien, een partner of een nieuwe woonplek te zoeken. De kans op een ontmoeting is dan groot, bijvoorbeeld als ze vast komen te zitten in de badkuip of gootsteen. In tegenstelling tot veel andere soorten, zijn huisspinnen wel gezellige partners: het mannetje leeft na de paring een paar weken samen met het vrouwtje tot hij sterft. Hierna wordt hij dan wel alsnog door haar opgegeten.

Gewone huisspin (*Tegenaria atrica*), foto: Jinze Noordijk

Schorsmarpissa - *Marpissa muscosa*

Buiten leeft de schorsmarpissa voornamelijk op boomstammen. Deze springspin voelt zich echter ook prima op haar plek op de muren en plafonds in gebouwen en is een algemene huissoort. Bij de schorsmarpissa is het eerste pootpaar dikker dan de andere poten. Die poten worden gebruikt bij de balts: het mannetje steekt de poten omhoog en al wuivend probeert hij een vrouwtje te verleiden. Ondanks dat de spin helemaal bruin is, ziet hij er toch fraai uit door de vele verschillende tinten. Daarnaast heeft hij een prachtige oranje 'snor'. Alle springspinnen zijn gemakkelijk te onderscheiden van andere spinnen, omdat twee van de acht ogen zeer groot zijn en als 'koplampen' naar voren staan. Het zijn dan ook echte zichtjagers, die actief naar prooien op zoek gaan, deze besluipen en uiteindelijk bespringen. De schorsmarpissa schuwt insecten die groter zijn dan hijzelf niet en vaak worden vliegen gevangen.

Schorsmarpissa (*Marpissa muscosa*), foto: Albert de Wilde (www.ahw.me)

Huiskogelspin - *Theridion melanurum*

Kogelspinnen hebben meestal een kogelrond achterlichaam. De huiskogelspin is een kleine soort, altijd kleiner dan vier millimeter. Op het achterlijf is een duidelijke lichte band te zien. Er zijn veel *Theridion*-soorten en ze zijn niet gemakkelijk uit elkaar te houden. Twee andere soorten lijken zo erg op de huiskogelspin, dat de geslachtsorganen moeten worden bekeken om er zeker van te zijn welke soort het is. Huiskogelspinnen maken kleine rommelige webjes op verborgen plekken in en rondom het huis, zoals onder de venster-bank of tussen de bakstenen. Aan het web zit een kleine schuilplaats vast, een soort nest. Hierin kan de spin zich terugtrekken bij onraad en zet het vrouwtje ook de eieren af die ze zo goed kan bewaken. Door de lastige determinatie en de verborgen leefwijze weten we niet zo veel over het voorkomen van deze spin in Nederland, maar ongetwijfeld is het een algemene soort.

Huiskogelspin (*Theridion melanurum*), foto: Bert Pijs (www.bertpijs.nl)

Onbekende dieren

De in dit artikel vermelde spinnen zijn algemeen in huis te vinden. Daarnaast is er nog zeker een dozijn andere spinnensoorten dat voornamelijk in gebouwen voorkomt. Je zou denken dat er over onze medebewoners wel veel bekend is. Niets is echter minder waar. Onze kennis met betrekking tot het voorkomen van spinnensoorten in Nederland is gering, zelfs over de soorten die vlakbij ons leven. Er zijn slechts weinig mensen

die spinnen determineren en waarnemingen noteren. En toegegeven: de determinatie is soms flink lastig. Zo blijft het landelijk verspreidingsbeeld van de meeste soorten slecht bekend. Een goed voorbeeld hiervan is de kleine trilspin (*Psilochorus simoni*), een verwant van de grote trilspin. Deze soort komt waarschijnlijk ook algemeen in huizen voor, maar er zijn slechts vier gedocumenteerde waarnemingen! De spinnetjes zijn klein, leven verborgen en worden waarschijnlijk vaak aan-

gezien voor juvenielen van de grote trilspin.

Het European Invertebrate Survey – Nederland, of kortweg EIS, zet zich in voor een toename van de kennis over insecten en andere ongewervelden. Waarnemingen van spinnen, vergezeld met foto, worden daarom verwelkomd. Via het Kenniscentrum Dierplagen kunnen ook de dieren zelf aangeleverd worden voor determinatie. Dit laatste is meestal aan te raden omdat determinatie met behulp van een microscoop vaak noodzakelijk is.

Nuttige dieren

Spinnen zijn dus een algemeen verschijnsel in huis. En wie naar de diversiteit van spinnen op de buitenkant van de huismuur gaat kijken, ziet dat daar weer geheel andere soorten voorkomen. Wie dan ook nog eens in de tuin goed gaat speuren, kan al gauw een lijstje van soms wel twintig of dertig soorten noteren uit de directe omgeving. Door hun talrijke voorkomen, vervullen spinnen een zeer nuttige rol in ecosystemen. Ze eten zeer veel andere kleine dieren op. Zelf worden ze verorberd door vogels, vleermuizen, wespen en andere grote insecten. Net als alle andere soortgroepen zijn spinnen een onderdeel van voedselketens en hun aanwezigheid draagt eraan bij dat er een gezonde balans is in het voorkomen van elke soort. We weten niet hoe een gebied er zonder spinnen voor zal staan, maar het zal er voor de mens zeker niet leuker door worden. In huis is het niet anders. Ook hier moeten we blij met ze zijn, aangezien ze allerlei andere onvermijdbare medebewoners verorberen. Stekende muggen, hongerige tapijt-

Kleine trilspin (*Psilochorus simoni*), foto: Jan Westgeest

kevers, zoemende bromvliegen, kledingetende motten, rietdakknagende stofluizen, irritante fruitvliegjes en behangaantastende papiervisjes, om er maar een paar te noemen. Dankzij de spinnen hebben wij van deze diertjes een stuk minder last!

Aanbevolen literatuur en websites

- Bellmann H (2010).** Der Kosmos Spinnenführer, über 400 Arten Europas. Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co, Stuttgart.
- Foelix RF (1996).** Biology of spiders, second edition. Oxford University Press, Oxford.
- Van Helsdingen PJ (2009).** Catalogus van de Nederlandse spinnen. Versie 2009.2. Beschikbaar op: science.naturalis.nl/media/200453/spinnencatalogus%202009.2.pdf
- Nentwig W, Blick T, Gloor D, Hänggi A & Kropf C (2011).** Araneae - Spinnen Europas. Versie 6.2011. Beschikbaar op: www.araneae.unibe.ch
- Roberts MJ (1998).** Spinnengids (Vertaling en bewerking voor Nederland door AP Noordam). Tirion Uitgeverij, Baarn.
- Tutelaers P (2010).** Benelux spider distribution maps. Beschikbaar op: www.knnv.nl/eindhoven/iwg/Araneae/SpiBenelux
- Wise DH (1993).** Spiders in ecological webs. Cambridge University Press, Cambridge.

KAD en Vroege Vogels

Het radioprogramma Vroege Vogels van de VARA heeft vorig jaar een verkiezing georganiseerd van het rottigste rotbeest. De teek kwam als winnaar van de top-50 uit de bus, gevolgd door de steekmug, de daas, de wesp, de hond, het zilversje, de kat, de eikenprocessierups, de vlo, de hoofdvluis en nog 40 andere lastige dieren. Tijdens de slotuitzending werd voorgesteld om nog regelmatig aandacht te blijven besteden aan 'rotbeesten'. Inmiddels heeft Vroege Vogels al aandacht besteed aan het zilversje en het papiervisje. Het uitgangspunt is steeds om de rol van de mens te belichten want meestal is het de mens die evenwichten in de natuur verstoort. Het is diezelfde mens die voedsel verstrekt en de juiste omstandigheden creëert die dieren in staat stelt om zich tot plaagdieren en 'rotbeesten' te kunnen ontwikkelen. Dit inzicht de luisteraars sleutels in handen voor de oplossing en de preventie van heel veel problemen met 'rotbeesten' die bij nader inzicht ook fascinerende dieren blijken te zijn, met een onvoorstelbaar aanpassingsvermogen. Vroege Vogels zal zich in samenwerking met het KAD vooral gaan richten op de actualiteit en op seizoensgebonden problemen. Binnenkort zal aandacht worden besteed aan de bedwants.

Vroege Vogels is elke zondagmorgen van 8.00 tot 10.00 uur te beluisteren op Radio 1.

